

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Cumhuriyete karşı Cumhuriyetçi tehdit

Trump ve Cumhuriyetçi dostları Amerikan projesine gölge düşürdüler. Bize kurumlarımızın ve anayasal düzenimizin ne kadar kırılgan olduğunu hatta kusurlu olduğu bile söylenebilir, hatırlattılar. Biz bir hukuk devletiyiz ancak sistemi işler kılan siyasi normlardır. Normlar esnektir, ancak aynı zamanda kırılgandır.

Roma yanarken, herkesin çok iyi bildiği gibi nasıl Neron keman çalıyorsa, ABD Başkanı Donald Trump da Kaliforniya yanarken ve 200 binden fazla Amerikalı yapılan test sonucunda kendisinin de pozitif çıktığı Covid-19'dan hayatını kaybederken, herkesçe bilindiği gibi kendisine para kaybettiren sahibi olduğu golf sahalarında golf oynuyordu.

Hiç kuşku yok ki Trump da aynen Neron gibi alışılmadık biçimde acımasız, zalim ve muhtemelen de aşırı derecede dengesiz bir siyasi figür olarak hatırlanacak.

Son zamanlara kadar, dünya genelindeki insanların çoğu, Trump'ın ağzından ardı ardına dökülen yalanlarını ve saçmalıklarını aktaran akşam haberleri veya sosyal medyada yayınlanan kısa klipler vasıtasıyla düşük dozda da olsa bu Amerikan trajedisine maruz kalıyordu. Fakat Eylül ayının sonlarına doğru, on milyonlarca insan, tanıtımı Başkanlık Tartışma Programı olarak yapılan ve Trump'ın kendisinin başkanlık yapmaya uygun olmadığını ve neden bu kadar çok kişinin akıl sağlığını sorgulamakta olduğunu su götürmez bir şekilde ve kesin surette ortaya koyduğu 90 dakikalık bir gösteriye tahammül etmek zorunda kaldı.

Trump'ın vergi borcu

Hiç şüphesiz, son dört yıllık süre boyunca dünya bu patolojik yalancının, Washington Post'un yaptığı sayıma göre Haziran ayı ortası itibarıyla kayıtlara geçen takriben 20 bin yalan veya yanıltıcı beyan ile bu alanda yeni rekorlar kırmasını izledi. İki adaydan birinin güvenilirliği bulunmazken hatta tartışma için orada bile bulunması gerekmezken ne tür bir tartışma yapılabilir ki? New York Times'ın geçenlerde yayınlanan ve 2016 ve 2017 yıllarında sadece 750 dolar ABD federal gelir vergisi ödediğini ve daha önceki birçok yıl süresince de hiç vergi ödememiş olduğunu açıklayan gizli konuları açığa çıkaran makalesi sorulduğunda Trump bir an için duraksadı ve bilahare herhangi bir kanıt, belge göstermeksizin "milyon dolarlarla vergi" ödemiş olduğunu iddia etti. Anlaşılır bir biçimde, kendisine sorulan soruları, konu içeriğini kendisini çok daha rahat hissedebileceği konu başlıklarına taşıyabileceğini düşündüğü yanıt her ne ise o şekilde yanıtlıyordu ve insanların ona inanması için geçerli hiçbir neden yoktu.

Daha rahatsız edici olanı ise, "geri çekilin ve beklemede kalın" talimatı verdiği, Gururlu Çocuklar (Proud Boys) gibi beyaz ırkın üstünlüğünü savunan şiddet eğilimli radikal grupları suçlamayı reddetmesidir. Barışçıl yetki devrine bağlılığı kabul etmemesi oy verme sürecini gayri meşru kılmaya yönelik ısrarlı çabalarıyla birleştiğinde Trump'ın seçime doğru hız kazanan davranışları Amerikan demokrasisi için giderek doğrudan bir tehdit haline gelmiştir.

Ben, Indiana-Gary'de büyüyen bir çocukken, bizler yargı bağımsızlığından güçler ayrılığına, denetim ve dengenin doğru işlev görmesinin önemine kadar Birleşik Devletler Anayasası'nın erdemlerini öğrenmiştik. Atalarımız öyle görünüyor ki (her ne kadar kadınlar ve renkli derililer dışında bütün

Çoğunluk tarafından açık bir şekilde ifade edilen istekler Cumhuriyetçi Parti'yi açmaz bir konuma sokmaktadır. Amerikalılara kalan yegâne seçenek, seçimlerde Demokratları her seviyede ezici bir zafere taşımaktır. Amerikan demokrasisi kritik bir denge noktasında duruyor. Eğer düşerse demokrasinin dünyadaki düşmanları kazanacak.

insanların eşit yaratıldığını beyan eden riyakarlık suçunu işlemiş olsalar da) çok önemli kurumlar oluşturmuşlar. 1990'ların sonunda Dünya Bankası'nda baş ekonomist olarak çalışırken, dünyanın çeşitli yerlerine seyahat ediyor ve başkalarına iyi yönetişim ve iyi kurumlar konusunda ders veriyorduk ve Birleşik Devletler çoğu kez bu kavramların örneği olarak bize yardımcı oluyordu. Artık değil...

Amerikan projesine gölge düşürdüler

Trump ve Cumhuriyetçi dostları Amerikan projesine gölge düşürdüler, bize kurumlarımızın ve anayasal düzenimizin ne kadar kırılgan olduğunu, hatta kusurlu olduğu bile söylenebilir, hatırlattılar. Biz bir hukuk devletiyiz, ancak sistemi işler kılan siyasi normlardır. Normlar esnektir, ancak aynı zamanda kırılgandır. Amerika'nın ilk başkanı George Washington sadece iki dönem başkanlık yapılacağına karar verdi ve bu durum Franklin D. Roosevelt'in başkanlığına kadar bozulmadan gelen bir norm oluşturdu. Ondan sonra iki dönem sınırı anayasal değişiklikle kanun olarak düzenlendi.

Geçtiğimiz dört yıl süresince Trump ve aynı kafadaki Cumhuriyetçi dostları, kendilerini itibarsızlaştırmak ve savunmaları gereken kurumların altını oyarak zayıflatmak suretiyle normların paramparça edilmesini yeni bir seviyeye taşıdılar. Trump, 2016 yılında bir başkan adayı olarak vergi beyannamelerini kamuoyuna göstermeyi reddetmişti ve başkan olarak görev yaparken ise kamu denetimi genel müfettişleri sadece görevlerini yaptıkları için kovdu, çıkar çatışması ilkesini müteaddit defalar yok saydı ve görmezden geldi, makamının kendisine sağladığı konumu kullanarak çıkar sağladı, bağımsız bilim insanlarının ve eleştirisel etkili kişilerin kuyularını kazmaya, el altından güçlerini zayıflatmaya çalıştı.

Demokrasimiz ayakta kalacak mı?

Biz Amerikalılar, şimdi haklı olarak demokrasimizin ayakta kalıp kalmayacağını, sürüp sürmeyeceğini merak ediyoruz. Unutulmamalıdır ki kurucuların en büyük kaygılarından birisi de bir demagogun ortaya çıkması ve sistemi içten çökertmesi idi.

Önümüzde göz korkutucu bir görev var. Kontrolden çıkan pandemi, giderek artan eşitsizlik ve iklim krizi sorunlarının üzerine eğilip gitmenin yanı sıra ayrıca Amerikan demokrasinin de hiç zaman kaybetmeksizin ve acilen kurtarılması gereklidir. Görevlerine başlarken ettikleri yeminleri çok uzun bir süredir unutmuş olan Cumhuriyetçiler nedeniyle demokratik normların yerlerine konulacak yasalarla değiştirilmesi gerekecektir. Ancak bu kolay olmayacak. Uyuldukları zaman normlar, gelecekteki koşul ve durumlara daha kolayca uyarlanabildikleri için çoğu zaman yasalara tercih edilmektedir. Özellikle Amerika'nın dava meraklısı ve kavgacı toplumunda, özlerine aykırı davranarak, ruhlarını çarpıtarak kendilerine tanınan kredi ve verilen yetkiyi kullanmak suretiyle kanunların boşluklarından yararlanmaya istekli kişiler her zaman olacaktır.

Taraflardan biri oyun kurallarına uymadan oynamaya başladığı zaman daha güçlü koruyucuların, daha güçlü bariyerlerin konulması gereklidir. İyi haber, bu konuda elimizde bir yol haritasının bulunmasıdır. Birleşmiş Milletler Temsilciler Meclisi tarafından bu yılın başında kabul edilen 2019 tarihli Halk için Yasası, oy haklarının genişletilmesini, partizanca stratejik taksimat yapılmasının sınırlandırılmasını, etik kuralların güçlendirilmesini ve siyasette özel bağışçı para ve desteğinin etkisinin azaltılmasını hedefleyen bir gündemi içermektedir. Buradaki kötü haber ise Cumhuriyetçilerin, günümüz siyasetinin önemli konularının büyük bir çoğunluğunda giderek azınlıkta kaldıklarını biliyor olmalarıdır. Amerikalılar, daha sıkı ve güçlü bir silah kontrolünü, daha yüksek asgari ücret, duyarlı çevresel ve finansal düzenlemeleri, bütçeye uygun sağlık sigortasını, okul öncesi eğitim için kapsamı genişletilmiş ve artırılmış fonlamayı, üniversitelere erişim imkanlarının artırılmasını ve siyaseti kontrol altına alan paraya daha fazla ve güçlü kısıtlamalar getirilmesini istemektedir.

Cumhuriyetçi Parti'nin açmazı

Çoğunluk tarafından açık bir şekilde ifade edilen istekler GOP'u (Cumhuriyetçi Parti'yi) açmaz bir konuma sokmaktadır: Partinin eş zamanlı olarak bir taraftan kendi o hiç rağbet görmeyen gündemlerini sürdürebilmesi diğer taraftan da dürüst, şeffaf ve demokratik bir yönetimi onaylayıp, destekleyebilmesi mümkün değil. Seçmenlerin oy kullanma haklarından mahrum edilmesine, yargının ve federal bürokrasinin siyasallaştırılmasına ve seçim bölgelerinin iktidardaki partinin yararına olacak şekilde partizanca düzenlenmesi gibi taktiklerle azınlığın tahakküm yönetimin sürekli sürdürülmesine yönelik çabaları ikiye katlamak suretiyle Amerikan demokrasisine karşı açık bir şekilde savaş açmalarının nedeni de işte budur.

Cumhuriyetçi Parti çoktan şeytanla anlaşma yapmış olduğu için, üyelerinin Amerikan demokrasisini yenileme ve koruma çabalarını desteklemelerini beklemenin bir anlamı yoktur. Amerikalılara kalan yegâne seçenek, seçimlerde Demokratları her seviyede ezici bir zafere taşımaktır. Amerikan demokrasisi kritik bir denge noktasında duruyor. Eğer düşerse demokrasinin dünyadaki düşmanları kazanacak.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2020. **www.project-syndicate.org**

Stiglitz ve Hamid Rashid tarafından yazılmıştır.